

De Hollandse Metropool

Maurits de Hoog

Wat maakt een grote stad tot een metropool: een sublieme ligging, aan en af rijdende metro's, een inspirerende geschiedenis, een concentratie van hoofdkantoren, een veelkleurige bevolking, een opwindend nachtleven? Metropolen trekken vooral veel bezoekers: zakelijke bezoekers, binnen- en buitenlandse toeristen, congresgangers, vluchtelingen, expats en regiobewoners die komen winkelen, een film pakken, uit eten gaan of dat allemaal combineren. Aantrekkelijke faciliteiten voor interactie, voor ontmoeting en voor uitwisseling van goederen en informatie zijn hiervoor cruciaal.

In onze verstedelijkte delta is in de afgelopen decennia vooral geïnvesteerd in logistieke interactie, in havens, stations, vliegvelden en veilingen. Voor de kwaliteit van de metropool is het echter minstens zo belangrijk om te investeren in zakencentra, musea, convention centres, metropolitane parken, campussen, cultuurclusters, badplaatsen, uitgaanscentra en winkelgebieden; in plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. De TU Delft, de gemeente Amsterdam en de Vereniging Deltametropool deden in de afgelopen jaren onderzoek naar dit fenomeen, samen met allerlei partners.

De Hollandse Metropool doet verslag van dit onderzoek en is een pleidooi voor een brede kwaliteitsimpuls. Allerlei lopende projecten in en rond de grote steden worden geanalyseerd en vergeleken met internationale voorbeelden. Nieuwe perspectieven voor de ontwikkeling van toeristische en kennisclusters worden ontwerpend verkend.

Inhoudsopgave

Introductie

- 1 **Sleutelen aan het programma van de metropool**
 - Nationaal ruimtelijk beleid
 - Concepten voor bovenlokale stedelijke netwerken
 - Delta City Regions
 - Concepten voor de ontwikkeling van metropoolfuncties
 - Clustervorming en interactiemilieus
 - Metropolitane kwaliteit

- 2 **Cultuurclusters**
 - Ontwikkeling van de toeristische sector in Nederland
 - Cultuurclusters in de vier grote steden
 - Typologie van cultuurclusters
 - Relaties met andere toeristische activiteiten
 - Hollandcluster
 - Impulsen – Marinewerf en kust

- 3 **Congresclusters**
 - Ontwikkeling van de beurs- en congressector in Nederland
 - Faciliteiten voor beurzen en congressen in de grote steden
 - Typologie van congresclusters
 - Relaties met andere interactiemilieus
 - Hollandcluster
 - Impulsen – Jaarbeurs Utrecht en RAI

- 4 **Kennisclusters**
 - Ontwikkeling van de kennissector in Nederland
 - Kennisclusters in de universiteitssteden
 - Typologie van kennisclusters
 - Positie van de kennisclusters in de steden
 - Cluster NL – Technologieclusters en Noordvleugelzwerm
 - Impuls – Campus TU-Delft

- 5 **Interactie in de delta**
 - De Hollandse Metropool
 - Een typologie van interactiemilieus
 - De internationale positie van de Hollandse Metropool
 - Ontwikkelingsperspectief
 - Nieuwe compagnieën

Noten

Literatuurverwijzing

Introductie

Bij de presentatie van de eerste resultaten van het nieuwe samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam in het najaar van 2007 noemde Maarten van Poelgeest de stad een 'metropool op kousevoeten'. Zonder dat daar bewust op ingezet was, had Amsterdam in een paar decennia onmiskenbaar een metropolitaan karakter gekregen. Dat zag en hoorde je op straat, op Schiphol, in de RAI en op de universiteit en we begrepen dat uit de manier waarop anderen over de stad en de regio praatten.

Metropoolvorming hoort niet echt bij de Nederlandse ontwerp- en planningstraditie. Ook in onderzoek op dit terrein blinken we niet uit. Wat is eigenlijk een metropool en hoe kan actief aan de ruimtelijke ontwikkeling ervan gewerkt worden? Daarom was het een mooie kans om in 2008 voor een periode van vier jaar een paar dagen in de week als praktijkhoogleraar op de TU Delft te kunnen gaan werken om deze thematiek nader te verkennen. Mijn collega Rudy Uytenga werkte op dat moment aan de afronding van de studie *Steden vol ruimte, kwaliteiten van dichtheid*. Dat was een mooi voorbeeld voor een concreet project en een concreet product. Door samen te werken met organisaties uit de praktijk zou de vraagstelling bovendien scherp kunnen zijn en zou ook een coalitie kunnen ontstaan, die de resultaten na afloop verder brengt.

Van het begin af aan hebben de gemeente Amsterdam en de Vereniging Deltametropool een belangrijke rol in het project gespeeld. Eric van der Kooij en Paul Gerretsen zorgden op de achtergrond voor input en scherpste. Amsterdam stelde bovendien vier jaar lang onderzoekscapaciteit ter beschikking. De Vereniging Deltametropool startte een lezingen- en debatserie *The International Perspectives*. In maart van dit jaar is deze succesvolle serie afgesloten met een publicatie en een werkconferentie.

Ik was echter nog geen week in Delft of het gebouw van Bouwkunde brandde af. Op de diaspora over de campus volgde een paar maanden later een bezuinigingsgolf en vervolgens een vastgoedcrisis. Het werd al snel duidelijk dat de Nederlandse ontwerp- en planningspraktijk totaal van karakter zou veranderen. Tegelijkertijd bood dat allerlei nieuwe kansen. Van banken hoefden we even geen heil meer te verwachten, maar het stadstoerisme bleef onverminderd populair. Grote investeringen in nieuwe musea en zalen zitten er voor de komende jaren niet in, maar er komen wel heel veel gebouwen af. Hoe zit het met de openbare ruimte daar omheen en toeristische circuits? Investerings in de Nederlandse kennisinfrastructuur worden juist opgevoerd. In Delft lagen er bovendien na de brand acute vraagstukken.

De belangrijkste inhoudelijke stap in het onderzoek was het begrip metropool niet langer te koppelen aan de omvang van een stad of regio, maar aan specifieke activiteiten en plekken. Aanvankelijk duidden we deze gebieden aan als metropolitane kerngebieden. In gesprekken met Jos Gadet en Koos van Zaanen van de dienst Ruimtelijke Ordening in Amsterdam is het begrip interactiemilieus geïkt. Dit zijn plekken voor ontmoeting en voor uitwisseling van mensen, goederen, informatie en kapitaal. Interactiemilieus zijn er in allerlei vormen en maten en ze hebben een uiteenlopend bereik. Sommige zijn lokaal van belang, andere hebben betekenis tot ver over de grenzen. De onderzoeksvraag werd nu hoe dergelijke metropolitane interactiemilieus een stap verder gebracht kunnen worden.

Om antwoorden te vinden is, behalve met de gemeente Amsterdam, samengewerkt met ontwerpers en onderzoekers van de gemeenten Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Gezamenlijk werkten we in 2009 op de TU aan perspectieven voor Olympische Spelen in Nederland. Voor het bestuderen van de cultuurclusters in de grote steden werden in 2010 opnieuw inzichten en databestanden gedeeld. De resultaten zijn intensief bediscussieerd tijdens een workshop rondom de lezing van Bernd Fesl in het kader van *The International Perspectives*. Ook de afdelingen Vastgoed van de UvA en de TU Delft werden partners. Speciale dank gaat uit naar de RAI. Hans Bakker en Michael Batelaan namen ons mee in de trends in de *convention*-wereld. Het Ministerie van I&M gaf Esther Heiman van Stipo een opdracht voor een verkenning van het gebruik en de ervaring van een aantal van de metropolitane interactiemilieus. De eerste resultaten konden nog net meegenomen worden in deze publicatie.

Rick Vermeulen en Miriam Verrijdt van de dienst Ruimtelijke Ordening uit Amsterdam droegen het project in de afgelopen jaren. Verena Balz bracht het materiaal in van haar promotie-onderzoek en van Atlas ABC. Daan Zandbelt, Monique Arkenstein en Alexandra Den Heyer werkten aan de nieuwe Campusvisie voor de TU-Delft en namen hun kennis van campusontwikkelingen op andere plekken daarbij mee. Allerlei uitzoekklussen werden verricht door Eric Claassen, Nick Esveld en Ruth Strootman. Anje Koop maakte de tekeningen van de clusters in de grote steden. Dena Kasraian en Flavia Curvelo Magdaniel werkten mee aan onderzoek voor de UB van de UvA. Dorrith Dijkzeul, Laurens Versluis en Maike Warmerdam studeerden bij me af en legden de basis voor het Atelier Kustkwaliteit dat de eerste spin-off werd van het project. Ik hoop dat de hier verzamelde onderzoeksresultaten aanleiding zullen zijn voor nog een paar vrolijke experimenten.